

บทที่ 2

ปัญหาเรื่องความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกและข้อเสนอเรื่อง การพ่วงมากับทฤษฎีของการสังเกต

2.1 ปัญหาเรื่องความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอก

ในชีวิตประจำวันเมื่อเราได้ยินบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ใช้คำว่า "รู้" กับข้อความใดข้อความหนึ่ง เรามักเข้าใจว่าบุคคลนั้นๆ กำลังยืนยันว่าข้อความดังกล่าวนั้นเป็นสิ่งที่ตรง (correspond) กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น นาย ก. กล่าวว่า "ฉันรู้ว่าโลกหมุนรอบดวงอาทิตย์" และ นาย ข. กล่าวว่า "ฉันรู้ว่าดวงอาทิตย์หมุนรอบโลก" เราจะเห็นได้ว่าทั้งนาย ก. และนาย ข. กำลังใช้คำว่า "รู้" กับข้อความหนึ่งอยู่และเราก็มักเข้าใจต่อไปได้ด้วยว่า คนทั้งสองนั้นกำลังยืนยันว่าข้อความนั้นเป็นสิ่งที่ตรงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น กล่าวคือ นาย ก. กำลังยืนยันว่ามีดาวเคราะห์ที่เรียกว่าโลกอยู่จริงและมันก็กำลังหมุนรอบดวงอาทิตย์จริง ส่วนนาย ข. กำลังยืนยันว่ามีดวงอาทิตย์อยู่จริงและมันก็กำลังหมุนรอบโลกจริง ในกรณีนี้ไม่ว่าเราจะเชื่อนาย ก. หรือ นาย ข. ก็ดูเหมือนว่าเราจะมีบางสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจของเราอยู่ก่อนแล้วและคนส่วนใหญ่ก็ไม่เคยที่จะสงสัยมัน สิ่งนั้นก็คือการยอมรับไว้ก่อน (presuppose) ว่าเรา (มนุษย์) นั้นมีความสามารถในการเข้าถึงความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับโลกภายนอกได้

ปัญหาเรื่องความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกที่จะกล่าวถึงในงานวิจัยนี้เป็นสิ่งที่เกิดจากการตั้งข้อสงสัยกับการยอมรับไว้ก่อนดังกล่าวนี้เอง โดยในประวัติปรัชญาตะวันตกเท่าที่มีหลักฐานยืนยันได้ ท่าทีแห่งความสงสัยเช่นนี้มีปรากฏเป็นครั้งแรกในยุคของโสฟิสต์¹ (sophist) เรียกผู้ที่มีท่าทีสงสัยเช่นนี้ว่าพวกวิมตินิยม (skepticism) ตัวอย่างเช่น ไพรโร (Pyrrho) นักวิมตินิยมท่านหนึ่งได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ว่า

ความจริง (Certainty) นั้นไม่อาจบรรลุถึงได้ นักปราชญ์จะไม่ยอมตัดสินอะไรและจะแสวงหาความสงบมากกว่าที่จะแสวงหาความจริงและโดยเหตุที่ทฤษฎีทั้งปวงอาจผิดได้ คนเราควรยอมรับความลึกลับและขนบธรรมเนียมของที่นั่นและในสมัยนั้น ทั้งประสาทสัมผัสและเหตุผลก็หาได้ให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่เรา

¹ Hamlyn, D.W. , " Epistemology , History of " , The encyclopedia of Philosophy 3 (1967) :9.

ไม่ ... เทพเจ้าทั้งหลายก็เช่นเดียวกันอาจมีจริงหรือไม่ก็ได้... ทุกสิ่งทุกอย่างเป็น
ความเห็น ไม่มีอะไรเลยที่ถูกต้อง ดังนั้นจึงเป็นความโง่งมที่จะไปเข้าข้างฝ่ายใด
ฝ่ายหนึ่งในเวลาเดียวกัน...²

กล่าวโดยสรุปแล้ว พวกโสฬสหรือพวกวิมตินิยมจะตั้งข้อสงสัยกับความสามารถในการ
เข้าถึงความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกของมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้หรือไม่อย่างไร มนุษย์เรามี
ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติอย่างที่มีนัยเป็นจริง ๆ บ้างหรือเปล่า หมายความว่าความเป็นจริง (reality)
นั้นตรงกับสิ่งที่เราเห็น (appearance)หรือไม่³ เราอาจเข้าใจคำถามของพวกวิมตินิยมได้ดียิ่งขึ้น
จากตัวอย่าง เช่น สมมติเรากำลังนั่งอยู่ที่โต๊ะทำงานในห้องของเรา เวลานั้นเป็นเวลาพลบค่ำเรา
หันหน้ามองออกไปนอกหน้าต่างทางทิศตะวันตก เห็นท้องฟ้ามีเมฆรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่มก้อน
และดวงอาทิตย์กลมโตสีแดงจ้ำกำลังเคลื่อนตัวลับขอบฟ้าไป เราเชื่อว่าดวงอาทิตย์คือดาวฤกษ์ มี
ลักษณะเป็นลูกไฟทรงกลม ขนาดใหญ่กว่าโลกที่เราอาศัยอยู่นี้หลายเท่าพันและเนื่องจากการ
หมุนรอบตัวเองของโลก ดวงอาทิตย์จึงลับขอบฟ้าไปทางทิศตะวันตกแต่พอในวันรุ่งขึ้นมันก็จะโผล่
ขึ้นมาใหม่ทางขอบฟ้าทิศตะวันออก และจะเป็นเช่นนี้ต่อไปในอนาคตทุกเมื่อเชื่อวัน ในขณะที่เรา
กำลังเปิดตารับรู้สิ่งที่ปรากฏอยู่ข้างหน้าเรา ภาพที่เราเห็นคือ ใต้ ก้อนเมฆและดวงอาทิตย์ที่
กำลังลับขอบฟ้า พวกวิมตินิยมจะถามว่าเราจะรู้หรือมั่นใจได้อย่างไรว่า มีสิ่งที่เรียกว่า ใต้ ก้อน
เมฆและดวงอาทิตย์อยู่จริง ที่เราคิดว่ารู้นั้น เรารู้จริงๆ หรือเปล่าหรือที่กักตักเอาเองว่ารู้อะไร คำถาม
เช่นนี้หากนำไปถามคนทั่วไป เช่น พนักงานธนาคาร ตำรวจ ชาวนา หรือแม่ค้าขายปลาใน
ตลาด ฯลฯ ผู้ถามอาจถูกมองว่าเสียสติไปแล้วหรืออย่างไรจึงได้อุตริมาถามอะไรที่ขอบกลอย่างนี้
เพราะฟังดูอย่างไรเสียมันก็ไม่น่าที่จะเป็นคำถามขึ้นมาได้และถึงแม้มันจะเป็นคำถามขึ้นมาได้
จริงๆ คำถามเช่นนี้ก็ไม่น่าจะเป็นปัญหาที่ยุ่งยากอะไร จนต้องไปเสียเวลาคุ่นคิด อภิปรายหรือ
ถกเถียงกันเพื่อหาคำตอบ เพราะโดยสามัญสำนึกทุกๆ ไปมันก็ชัดเจนอยู่แล้วว่าเมื่อเราเปิดตาดู
เราเห็นมันมีอยู่อย่างไร เป็นอยู่อย่างไร มันก็น่าที่จะมีอยู่เป็นอยู่อย่างนั้น และเราก็ยังมั่นใจได้อีก
ว่าถ้ามีใครสักคนที่มีร่างกายและสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ครบถ้วนเดินเข้ามาในห้องของเรา เขาก็
น่าที่จะเห็นสิ่งเดียวกับที่เรากำลังเห็นอยู่ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่น่าที่จะมีอะไรต้องสงสัยกันอีกต่อไป
คำถามของพวกวิมตินิยมก็ไม่ว่าจะต้องถามกันไปทำไม

² จานงค์ ทองประเสริฐ . ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย , 2533) , หน้า 307 .

³ อ่างถึงใน วุฒิ เลิศสุขประเสริฐ , "ญาณวิทยาเชิงธรรมชาติของไควน์" (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2545) , หน้า 4 .

ดูผิวเผินโดยสามัญสำนึกต่างๆ ไปก็น่าจะเป็นเช่นนี้จริงๆ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณา ลงไปให้ดีแล้ว เราจะพบว่าในชีวิตประจำวันของเรามีอยู่หลายเรื่องที่เราเชื่อตามแต่โดยดีอย่างไม่ มีข้อกังขา แต่เมื่อสืบต้นสายปลายเหตุเข้าไปจริงๆ แล้วจึงพบว่ามีความขัดแย้งกันอยู่ในเรื่องนั้นๆ จนชวนให้มีข้อที่น่าสงสัยได้อยู่หลายประการ เรื่องที่เรากำลังกล่าวถึงนี้ก็เช่นเดียวกัน การที่พวกวิ มตินิยมถามคำถามนี้ เข้าใจว่าเป็นเพราะในชีวิตประจำวันของเราหลายต่อหลายครั้ง ประสบการณ์บอกเราว่าในบางสถานการณ์ มนุษย์ก็สามารถรับรู้ " สิ่งที่ไม่ได้มีตัวตนอยู่จริง " ตัวอย่างเช่น การเห็นน้ำนองอยู่กลางถนนขณะขับรถในวันที่มีแดดจัด การเห็นรางรถไฟบรรจบ กัน การตกใจเห็นเชือกเป็นงู การเห็นดวงจันทร์เคลื่อนที่ตามเราในขณะที่เรากำลังนั่งอยู่บนรถที่ กำลังเคลื่อนไปข้างหน้าด้วยความเร็ว หรือการรู้สึกเจ็บเมื่อเราฝันไปว่าถูกยิงด้วยปืนเข้าที่กลาง แขนหลัง เป็นต้น เมื่อมีข้อมูลเพียงข้อมูลเดียวที่บอกเราว่าบางทีการรับรู้ของเราก็หลอกตัวเราเอง ปัญหาก็คือ เราจะแน่ใจได้อย่างไรว่าแม้ในสถานการณ์ที่เราคิดว่าปกติ เราไม่ได้กำลังถูกหลอก หรือกำลังฝันไปว่าเป็นเช่นนั้น เป็นไปได้ไหมว่าแม้ในสถานการณ์ที่เรามั่นใจว่าปกตินี้ มนุษย์ก็ กำลังถูกหลอกให้รับรู้สิ่งต่างๆ โดยที่ในความเป็นจริงแล้ว สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงมายาภาพ หาได้มี ตัวตนจริงๆ อยู่แต่อย่างใดไม่

จากกรณีตัวอย่างการเห็นสิ่งที่เรียกว่าโต๊ะ ในสถานการณ์ที่เรามั่นใจว่าปกติ โต๊ะที่เรา เห็นหรือที่ปรากฏแก่การรับรู้ของเรา (appearance) คือ วัตถุรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า สีน้ำตาล สัมผัสดูรู้สึกว่ายเรียบและแข็ง ด้วยความเคยชินของเราโดยปกติแล้วเรามักจะไม่คิดสงสัย เมื่อเห็น อย่งไรก็มักเข้าใจว่าเป็นความจริง (reality) ของมันก็ต้องเป็นอย่างนั้น ไม่มีอะไรยุ่งยาก แต่อย่างไร ก็ตามลองสมมติต่อไปว่าถ้าเรานำกล้องจุลทรรศน์มาส่องดู เราจะเห็นทันทีว่าพื้นโต๊ะมีสูงมีต่ำ เป็นหลุมเป็นเนิน ไม่ได้ราบเรียบจริงอย่างที่ตาเปล่าเห็น เมื่อเป็นเช่นนี้คำถามจะตามมาทันทีว่า ความจริงโต๊ะตัวนี้เรียบหรือขรุขระ สภาพไหนกันแน่เป็นสภาพที่แท้จริงของโต๊ะตัวนี้ ลักษณะอย่าง อื่นของโต๊ะตัวนี้ตามการรับรู้ของเราก็ดังคำถามได้ในทำนองเดียวกัน เช่น สีของโต๊ะที่ปรากฏต่อ การรับรู้ของเรา บางครั้งอาจเห็นเป็นสีน้ำตาลเข้มแต่ในบางสถานการณ์ที่มีปัจจัยแวดล้อมอย่าง อื่นต่างออกไป เช่น มีแสงตกกระทบพื้นโต๊ะน้อยกว่า เราอาจเห็นเป็นสีน้ำตาลอ่อนก็ได้ หรือใน ครั้งเดียวกันที่แสงตกกระทบพื้นโต๊ะแต่ละจุดไม่เท่ากัน เราก็อาจเห็นพื้นโต๊ะบางจุดเป็นสีน้ำตาล เข้มกว่าอีกบางจุดก็ได้ คำถามคือในเมื่อเราเห็นสีของโต๊ะต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อมในแต่ ละสถานการณ์เช่นนี้ สีไหนกันแน่ที่เป็นสีของโต๊ะตัวนี้จริงๆ คำถามนี้ไม่ยากที่จะตอบ และเมื่อ เป็นเช่นนี้ก็ไม่น่าเสียแล้วว่ามนุษย์จะรับรู้สิ่งต่างๆ (โลก) ได้ตรงตามที่มันเป็นจริงๆ

เราจะเห็นได้จากคำถามที่ตอนแรกดูเหมือนจะเป็นสิ่งสามัญที่สุดจนไม่น่าที่จะเป็นคำถามขึ้นมาได้ เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วมันกลับเป็นคำถามที่อาจเรียกได้เลยว่ายุ่งยากและซับซ้อนที่สุดคำถามหนึ่งในวงวิชาปรัชญาและด้วยความพยายามของนักปรัชญาในการโต้แย้งหรือแก้ข้อกล่าวหาดังกล่าวนี้ของพวกวิมตินิยมเพื่อยืนยันว่าความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ตรงนี้เองเป็นจุดเริ่มต้นของญาณวิทยา (epistemology)

นักญาณวิทยาได้ถกเถียงกันเป็นระยะเวลานับพันๆ ปีเพื่อตอบคำถามเช่นนี้ เข้าใจว่านักปรัชญาตะวันตกคนแรกที่พยายามโต้แย้งพวกวิมตินิยมเพื่อยืนยันว่าความสามารถในการเข้าถึงความรู้ที่แท้จริงของมนุษย์เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ นั่นคือ ไสกราตีส (Socrates , 470-400 B.C.) แต่เนื่องจากโสกราตีสเป็นนักปรัชญาที่ไม่เคยเขียนงานเอาไว้เลย เราจึงต้องศึกษาปรัชญาของเขาผ่านงานเขียนของเพลโตผู้ซึ่งเป็นทั้งเพื่อนและลูกศิษย์คนสำคัญที่สุดของเขา ในบทสนทนาเรื่อง "Meno" เพลโตได้เขียนเล่าไว้ว่าในการสนทนาระหว่างเมโนกับโสกราตีสเกี่ยวกับเรื่องความรู้ เมโนได้ถามโสกราตีสว่าความรู้นั้นเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในตัวมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดหรือเป็นสิ่งที่ต้องสอนกันในภายหลัง ไสกราตีสตอบคำถามนี้โดยการเรียกเด็กรับใช้ของเมโนคนหนึ่งมาแล้วให้ตอบข้อซักถามเกี่ยวกับเรขาคณิต โดยเริ่มจากง่ายๆ ก่อน ปรากฏว่าเด็กรับใช้คนดังกล่าวสามารถตอบได้ทั้งๆ ที่เขาไม่เคยรู้เรื่องเรขาคณิตมาก่อนเลย ไสกราตีสจึงตั้งคำถามพร้อมทั้งซักไซ้ด้วยคำถามที่ซับซ้อนขึ้นไปเรื่อยๆ เด็กคนนั้นก็ก็สามารถเข้าใจทฤษฎีเรขาคณิตได้ด้วยตัวเอง ดังนั้นแล้วสำหรับโสกราตีส มนุษย์จึงสามารถเข้าถึงความรู้ที่แท้จริงได้ด้วยการใช้ปัญญาคิดตามหลักแห่งเหตุผล เพื่อดึงเอาความรู้ที่แฝงอยู่ในจิตของเราที่มีอยู่แล้วตั้งแต่เกิดออกมา ไม่ใช่การใช้ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ทศณะเช่นนี้ของโสกราตีสในทางญาณวิทยาถือได้ว่าเป็นทศณะแบบเหตุผลนิยม (Rationalism)

เพลโต (Plato , 427-347 B.C.) เป็นนักปรัชญาอีกคนหนึ่งในยุคของโสกราตีสที่เห็นด้วยกับโสกราตีสว่าความรู้ต้องมาจากการใช้เหตุผล ใน "Phaedo" เพลโตได้พยายามใช้คำอธิบายทางอภิปรัชญา (Metaphysics) มาเป็นฐานในการอธิบายแนวคิดทางญาณวิทยา (Epistemology) แบบเหตุผลนิยมของเขา โดยเขาได้เสนอว่าความจริงมีสองอย่างคือความจริงของอภิศสารหรือจิตและความจริงของสสาร ความจริงแรกเป็นนามธรรม ความจริงอย่างหลังเป็นรูปธรรมและเพื่อให้สอดคล้องกับความคิดเกี่ยวกับความจริงทั้งสองอย่าง เพลโตจึงได้พูดถึงความจริงของโลก 2 โลกคือโลกของแบบ (Form) อันเป็นความจริงนามธรรม ไม่เปลี่ยนแปลง สมบูรณ์ในตัวเองและโลกของผัสสะ เป็นโลกแห่งประสบการณ์ของมนุษย์ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและไม่สมบูรณ์ในตัวเอง

สิ่งต่างๆ ในโลกของผัสสะมีความหมายได้เป็นเพราะแบบที่อยู่ในโลกของแบบมาประทับ เช่น กระจกตาที่อยู่ตรงหน้าเราในขณะนี้ เราจะเข้าใจได้ว่ากระจกตาเป็นแผ่นบางๆ สีขาว มีรูปร่าง สีเหลืองก็เพราะมีแบบของความบาง แบบของสีขาวและแบบของสีเหลืองมาประทับ ดังที่กล่าวแล้วว่าแบบเหล่านี้เป็นสิ่งนามธรรม ดังนั้นเราจึงไม่อาจเข้าใจสิ่งต่างๆ ในโลกของเราได้ด้วยประสาทสัมผัส หากแต่ต้องใช้การคิดด้วยเหตุผลเป็นเครื่องมือในการเข้าถึง

นอกจากโสกราตีสและเพลโตในประวัติปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่(Modern Philosophy) ยังมี เรอเน เดส์การ์ตส์ (Rene Descartes , ค.ศ. 1596-1650) นักเหตุผลนิยมคนสำคัญอีกคนหนึ่งที่ได้พยายามโต้แย้งพวกวิมตินิยม ใน "Meditation" เดส์การ์ตส์ เชื่อว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับความรู้ที่ติดตัวมาโดยธรรมชาติ (innate ideas) และความรู้นั้นต้องเป็นสิ่งที่แน่นอนชัดเจน สงสัยไม่ได้ สิ่งใดที่ยังสงสัยได้ไม่นับว่าเป็นความรู้ ดังนั้นเขาจึงพยายามหาสิ่งที่เราไม่อาจสงสัยได้ ด้วยการสำรวจความรู้ทั้งหลายที่เรามีอยู่โดยมีหลักการอยู่ว่าจะสงสัยในทุกสิ่งเท่าที่คนเราจะสามารถสงสัยได้ เช่นสงสัยว่าโลกที่เราอาศัยหรือเห็นอยู่นี้มีอยู่จริงหรือไม่ เพราะประสาทสัมผัสเคยหลอกเราอยู่บ่อยๆ และทุกสิ่งที่เราเห็นอยู่อาจเป็นเพียงความฝันหรือมีปีศาจมาหลอกเราอยู่ตลอดเวลาก็ได้ ดังนั้นประสาทสัมผัสจึงเป็นเครื่องมือที่เชื่อถือไม่ได้ ตรรกะที่เราจะใช้ประสาทสัมผัสเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ เราจะไม่สามารถแน่ใจได้เลยว่าสิ่งใดจริงสิ่งใดเท็จ แต่ในที่สุดก็มีอยู่สิ่งหนึ่งที่เราไม่อาจที่จะสงสัยได้ สิ่งนั้นก็คือ การคิดสงสัยที่กำลังดำเนินอยู่ในขณะนี้ ของเรานั้นเองและเมื่อมีความสงสัยก็ต้องมีผู้สงสัย ความสงสัยคือความคิด ผู้สงสัยก็คือผู้คิด ความคิดมีอยู่เพราะฉะนั้นผู้คิดก็ต้องมีอยู่และผู้คิดนั้นก็คือตัวเราเอง ดังนั้นสำหรับเดส์การ์ตส์แล้วความรู้ที่แน่นอนชัดเจน สงสัยไม่ได้ก็คือความรู้ที่ว่าฉันมีอยู่จริง เขาจึงสรุปเป็นความจริงพื้นฐานทางปรัชญาข้อแรกซึ่งเกิดจากการคิดด้วยเหตุผลล้วนๆ ว่า "ข้าพเจ้าคิด ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงมีอยู่" (I think therefore I am) และจากความจริงพื้นฐานดังกล่าวนี้ เขาได้นำไปพิสูจน์ด้วยวิธีนรนัย (deduction) ถึงความมีอยู่ของพระเจ้าและต่อจากนั้นก็อาศัยที่ว่าพระเจ้ามีอยู่นี้ไปเป็นรากฐานในการพิสูจน์ถึงความมีอยู่ของสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกภายนอก

ในประวัติปรัชญาตะวันตกยังมีนักปรัชญาอีกพวกหนึ่งที่พยายามโต้แย้งพวกวิมตินิยมเพื่อยืนยันว่ามนุษย์นั้นสามารถมีความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกได้ แต่อย่างไรก็ตามนักปรัชญากลุ่มนี้ก็ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของนักเหตุผลนิยมที่อธิบายว่าความรู้ที่แท้จริงต้องมาจากการคิดด้วยเหตุผล เราเรียกแนวคิดของนักปรัชญากลุ่มนี้ว่า "ประสบการณ์นิยม" (Empiricism) มีหลักการที่สำคัญอยู่ว่า ความรู้ทั้งปวงของมนุษย์นั้นมีพื้นฐานอยู่บนข้อมูลที่เราได้มาจากประสบการณ์ทาง

ประสาทสัมผัส (sense experience) ที่มีต่อโลกภายนอก ใน "An Essay Concerning Human Understanding" จอห์น ล็อก (John Locke , ค.ศ. 1632-1704) นักประสบการณ์นิยมคนสำคัญ ได้ปฏิเสธในเรื่องความรู้ที่มนุษย์มีติดตัวมาตั้งแต่เกิด (innate ideas) โดยอธิบายว่าจิตของมนุษย์นั้นเมื่อเริ่มต้นว่างเปล่าเหมือนกระดาษที่ปราศจากคุณสมบัติใดๆ เมื่อเด็กเกิดมาใหม่ๆ นั้นเด็กยังไม่มีความรู้อะไรเลยแต่เด็กจะค่อยๆ รู้จักความจริงขึ้นมาทีละน้อยจากการศึกษาเล่าเรียนและประสบการณ์ ดังนั้นความรู้ของมนุษย์จึงเกิดจากการเรียนรู้หาใหม่มาแต่เกิดอย่างพวกเหตุผลนิยมเข้าใจแต่อย่างใดไม่ นอกจากนั้นแล้ว ล็อกยังได้แยกคุณสมบัติต่างๆ ของวัตถุซึ่งเป็นข้อมูลทางประสาทสัมผัสที่เรารับรู้ออกเป็น 2 ชนิด คือ คุณสมบัติปฐมภูมิ(primary qualities เป็นคุณสมบัติที่แท้จริงมีอยู่ในตัววัตถุเองและไม่สามารถแยกออกได้จากวัตถุ ได้แก่ มวล รูปร่าง การกินที่ การเคลื่อนไหว การหยุดนิ่ง และปริมาณ ส่วนคุณสมบัติอื่นๆ ล็อกเรียกว่า คุณสมบัติทุติยภูมิ (secondary qualities) เช่น สี เสียง กลิ่น รส อุณหภูมิ เป็นคุณสมบัติที่ไม่ได้อยู่ในตัววัตถุจริงๆ แต่เป็นเพียงคุณสมบัติที่วัตถุกระตุ้นให้เกิดขึ้นในจิตของเรา เช่น สีของวัตถุต่างๆ เป็นสิ่งที่เกิดจากคลื่นแสงที่ปราศจากสีกระตุ้นจอร์รับภาพในนัยน์ตาของเราและจากนั้นจอร์รับภาพในตาของเราก็จะส่งสัญญาณต่อไปยังสมองทำให้เกิดการมองเห็นสีขึ้น ดังนั้นแล้วคุณสมบัติทุติยภูมิจึงเป็นตัวแทนของสิ่งที่มีอยู่นอกตัวเราเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นแต่อีกส่วนหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับตัวเราเองซึ่งเป็นผู้รับรู้

จอร์จ เบิร์คเลย์ (George Berkley , ค.ศ. 1685-1753) เป็นนักปรัชญาอีกคนหนึ่งให้เห็นด้วยกับล็อกในหลักการสำคัญของประสบการณ์นิยมที่ว่าความรู้นั้นมีพื้นฐานอยู่บนประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส แต่สำหรับเบิร์กเลย์ความคิดที่เราได้จากการรับรู้ข้อมูลทางประสาทสัมผัส (sense data) นั้นไม่สามารถแยกออกได้อย่างอิสระจากจิตหากแต่ต้องขึ้นอยู่กับกรรับรู้ของจิต ความมีอยู่ของสิ่งต่างๆ จึงเป็นเพียงความคิดในจิตซึ่งมีอยู่ได้ก็เพราะมีจิตรับรู้ และสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่จะต้องมีอยู่ในจิตเราหรือจิตผู้ใดผู้หนึ่งเสมอ ดังนั้นการมีอยู่ของวัตถุหรือสิ่งต่างๆ ก็คือการที่มันถูกรับรู้นั่นเอง (To be is to be perceived)ตามหลักการนี้ของเบิร์กเลย์สิ่งที่ไม่ถูกรับรู้ก็จะเป็นสิ่งไม่มีอยู่ ตรงนี้ทำให้เกิดปัญหาตามมาว่า เราจะอธิบายสามัญสำนึกของเราที่ว่าสิ่งต่างๆ นั้นมีอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาแม้ในขณะที่เราไม่ได้รับรู้มันอย่างไร เบิร์คเลย์ตอบปัญหานี้โดยให้พระเจ้าเป็นผู้ค้ำประกันความมีอยู่อย่างต่อเนื่องของสิ่งต่างๆ โดยเขาอธิบายว่าสิ่งต่างๆ เหล่านั้นต้องมีอยู่ในการรับรู้ของพระองค์ตลอดเวลาและการนำพระเจ้าเข้ามาอธิบายแนวคิดทางปรัชญาดังกล่าวนี้นี้ทำให้ปรัชญาประสบการณ์นิยมของเบิร์กเลย์จัดเป็นประสบการณ์นิยมที่แปลกกว่าประสบการณ์นิยมของนักปรัชญาท่านอื่นๆ กล่าวคือปรัชญาประสบการณ์นิยมส่วนใหญ่มักตั้งอยู่บนพื้นฐาน

ทางอภิปรัชญาแบบสสารนิยม(Materialism) แต่ประสบการณ์นิยมของเบร์คเลย์กลับเป็น ประสบการณ์นิยมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานอภิปรัชญาแบบจิตนิยม (Idealism)

เดวิด ฮูม (David Hume , ค.ศ. 1711-1776) เป็นนักประสบการณ์นิยมคนสำคัญอีก คนหนึ่งที่เริ่มต้นปรัชญาของเขาเช่นเดียวกับล็อกและเบร์คเลย์ ด้วยความเชื่อที่ว่าความรู้ของเรา เกี่ยวกับโลกภายนอกจะเป็นไปได้มันต้องมีพื้นฐานหรือได้มาจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส มิใช่ด้วยการคิดใช้เหตุผลอย่างที่พวกเหตุผลนิยมเข้าใจและด้วยความเชื่อที่เป็นแกนของ ประสบการณ์นิยมอันนี้ ฮูมได้นำไปปฏิเสธความเป็นสาเหตุและผลของเหตุการณ์ต่างๆ ในโลก ฮูมอธิบายว่าการที่เราสรุปว่าเหตุการณ์หนึ่งเป็นสาเหตุของอีกเหตุการณ์หนึ่ง เช่น เมฆดำเป็น สาเหตุของฝนตกนั้นเป็นเพราะความเคยชิน (habit) ที่ถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เมื่อเราเห็น เหตุการณ์สองเหตุการณ์เกิดขึ้นติดๆ กันซ้ำๆ หลายครั้ง จิตเราจะรวมมโนภาพเหล่านั้นเข้าด้วยกัน ทำให้เราเกิดความเชื่อว่ามีสัมพันธเชิงสาเหตุและผลต่อกัน แต่แท้ที่จริงแล้วประสบการณ์ทาง ประสาทสัมผัสบอกเราแต่เพียงว่ามีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นแล้วมีอีกเหตุการณ์หนึ่งเกิดตามมา ดังนั้นความคิดเรื่องสาเหตุและผลจึงเป็นการสรุปเกินประสบการณ์ที่เรามีอยู่และเป็นความคิดที่เรา สร้างมันขึ้นมาเองจากจินตนาการของเราเท่านั้น เรื่องความสม่ำเสมอของธรรมชาติก็เช่นเดียวกัน ฮูมเห็นว่าเราไม่อาจสรุปได้ว่าเหตุการณ์ในอนาคตจะเป็นไปเช่นเดียวกันกับเหตุการณ์ในอดีต ประสบการณ์บอกเราแต่เพียงว่าวันนี้พระอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออก แต่ประสบการณ์ไม่ได้บอก เราว่าวันพรุ่งนี้พระอาทิตย์จะขึ้นทางทิศตะวันออกหรือไม่ ที่เราเชื่อว่าวันพรุ่งนี้ซึ่งยังมาไม่ถึงพระ อาทิตย์จะขึ้นทางทิศตะวันออกเช่นเดียวกับในวันนี้ เป็นเพราะความเคยชินของเราเท่านั้นและด้วย เหตุนี้ความรู้ (ซึ่งได้จากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส) ของมนุษย์จึงเป็นเพียงความเชื่อที่ไม่ อาจพิสูจน์ได้ว่าจริง ในเมื่อเป็นเช่นนี้ก็เท่ากับกำลังบอกว่ามนุษย์เรานั้นไม่สามารถมีความรู้ที่ แท้จริงเกี่ยวกับโลกภายนอกได้

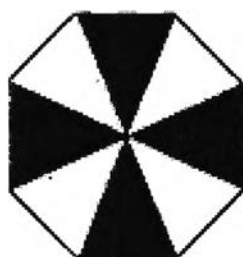
จะเห็นได้ว่าด้วยการเป็นนักประสบการณ์นิยมแบบจิตของฮูมนี้ในท้ายที่สุดได้ผลักดันเขา ให้กลายเป็นนักวิมตินิยมคนสำคัญไปและดูเหมือนว่าการถกเถียงกับพวกโสเฟลิสท์ได้กลับมาสู่ จุดเริ่มต้นใหม่อีกครั้ง จนกระทั่งในยุคปัจจุบันนักญาณวิทยาก็ยังคงสนใจถกเถียงในประเด็น ปัญหาเรื่องความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกกันอยู่อย่างกว้างขวางและการยังคงมีอยู่ของกิจกรรมทาง ญาณวิทยานี้ก็มิหนำซ้ำเรายังไม่สามารถแก้ปัญหามาของพวกวิมตินิยมจนเป็นที่ยอมรับร่วมกันได้

อย่างน้อยก็ในระหว่างนักจิตวิทยาด้วยกันเพราะถ้าหาได้เมื่อไรก็ถือว่าสิ้นสุดภาระหน้าที่ของจิตวิทยา⁴

2.2 ข้อเสนอเรื่องการพ่วงมากับทฤษฎีของการสังเกต

นอร์วูด รัสเซลล์ แฮนสัน (Norwood Russell Hanson) ซึ่งเป็นนักปรัชญาในยุคปัจจุบันได้เสนอแนวคิดที่เรียกว่า "การพ่วงมากับทฤษฎีของการสังเกต" (theory-ladenness of observation) ไว้ในหนังสือ 2 เล่มของเขาชื่อ "Patterns of Discovery" และ "Perception and Discovery" มีหลักการสำคัญอยู่ว่าการสังเกตไม่ได้เป็นอิสระจากทฤษฎี หากแต่เป็นสิ่งที่พ่วงมากับทฤษฎีเสมอ

แฮนสันอธิบายว่าข้อมูลที่เรารับรู้ได้ทางประสาทสัมผัสหรือสิ่งที่เราเห็นนั้นไม่ใช่กลุ่มของชิ้นส่วนที่กระจัดกระจายกันอยู่อย่างไร้ทิศทาง และเราก็ไม่ได้ใช้ความคิดค่อยๆ ตีความดูว่าสิ่งที่เราเห็นนั้นเป็นสิ่งที่นั่นสิ่งนี้⁶ หากแต่เราจะเห็นเลยทันทีว่าเป็นอะไร ส่วนการที่ใครจะเห็นหรือรับรู้ว่าเป็นอะไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่า บุคคลนั้นจะมีความรู้ ประสบการณ์ หรือทฤษฎีเป็นอย่างไร⁷ ดังนั้นแล้วในทัศนะของแฮนสันการสังเกตจึงไม่สามารถแยกออกได้จากทฤษฎี มีตัวอย่างปรากฏอยู่ในหนังสือของเขา เช่น

ภาพที่ 1

⁴ วุฒิ เลิศสุขประเสริฐ , " จิตวิทยาเชิงธรรมชาติของไควน์ " , หน้า 1.

⁵ Hanson , Norwood Russell , Patterns of Discovery (Cambridge : Cambridge University press , 1958) , p.15.

⁶ Hanson , Norwood Russell , Perception and discovery (San Francisco : Freeman , cooper & company , 1969) , p.102.

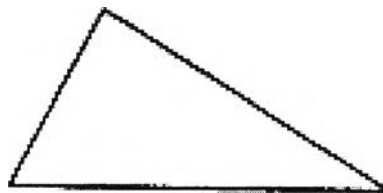
⁷ Hanson , Norwood Russell , Patterns of Discovery , p.18.

จากภาพที่ 1 เราสามารถรับรู้หรือเห็นภาพนี้ได้สองแบบ บางคนอาจเห็นเป็นรูปกากบาท สีขาวบนพื้นสีดำ แต่ขณะที่บางคนอาจเห็นเป็นรูปกากบาทสีดำบนพื้นสีขาว

ภาพที่ 2

ภาพที่ 2 นี้ก็เช่นเดียวกันบางคนอาจเห็นเป็นภาพของภรรยาสาว แต่ในขณะที่บางคนอาจเห็นเป็นภาพของแม่ยาย⁸ (หญิงชรา) แชนสันอธิบายปรากฏการณ์เช่นนี้ว่า เมื่อเราเห็นภาพเหล่านี้ ภาพบนเรตินาของเรานั้นจะเหมือนกันแต่เราจะเห็นไม่เหมือนกัน⁹ ขึ้นอยู่กับบริบท (context) ซึ่งก็คือ ความรู้ ประสบการณ์หรือทฤษฎีที่เรามีอยู่ก่อนแล้ว ลองพิจารณาอีกหนึ่งตัวอย่าง ดังนี้

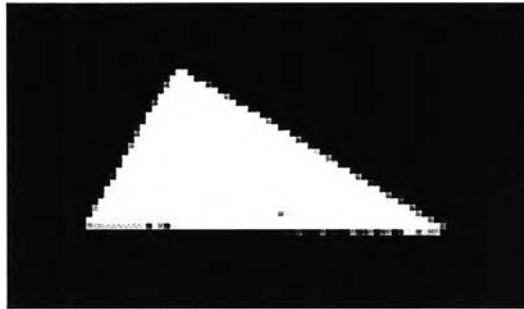

ภาพที่ 3

⁸ Hanson , Norwood Russell , Perception and discovery , p.90.

⁹ Ibid . , p.92.

ภาพนี้เราอาจเห็นเป็นภาพวาดทางเรขาคณิต (geometrical drawing) แต่ถ้าอยู่ในบริบทอื่น เราก็สามารถเห็นได้เป็นแบบอื่นๆ อีกหลายแบบ ตัวอย่างเช่น

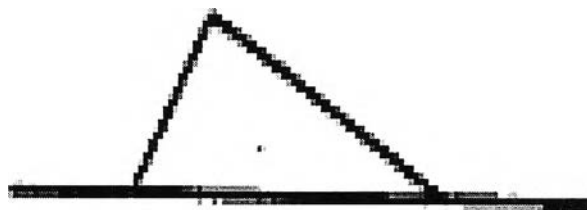
ภาพที่ 4

ถ้าอยู่ในบริบทนี้ เราอาจเห็นเป็นรูโหว่รูปสามเหลี่ยม (triangular hole) ของวัตถุสีดำ

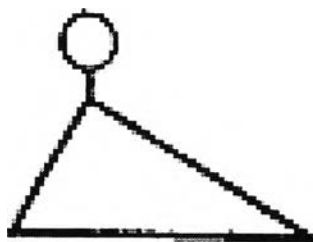
ภาพที่ 5

ในบริบทนี้ เราอาจเห็นเป็นวัตถุที่เป็นของแข็งมีสามมิติ (solid)

ภาพที่ 6

ในบริบทนี้ อาจเห็นเป็นวัตถุสามเหลี่ยมที่ตั้งอยู่บนพื้น

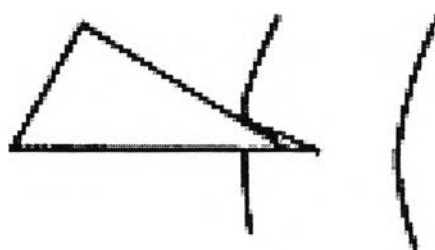
ภาพที่ 7

ภาพนี้ อาจจะเป็นภาพของวัตถุสามเหลี่ยมที่แขวนอยู่

ภาพที่ 8

ส่วนภาพนี้จะเป็นภาพของภูเขา

ภาพที่ 9

และในบริบทนี้เราอาจจะเห็นเป็นภาพลิ้ม¹⁰

¹⁰ Hanson, Norwood Russell, Perception and discovery, pp. 99 -100.

นอกจากทั้ง 9 ภาพนี้แล้วยังมีตัวอย่างอื่นอีกที่อธิบายได้ในทำนองเดียวกันนี้ เช่น ภาพสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ ภาพหน้าคนหรือถ้วยน้ำ ภาพเปิดหรือกระต่าย เป็นต้น¹¹ และจากตัวอย่างเหล่านี้เราจะเห็นได้ว่า ด้วยธรรมชาติของมนุษย์นั้น เมื่อเหตุการณ์หรือสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นตรงหน้าเรา เรามิได้รับรู้มันอย่างตรงไปตรงมาด้วยผัสสะเท่านั้น เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว เราน่าจะเพียงเห็นว่ามันเป็นจุดที่ต่อกันโดยไม่รู้ว่ามันเป็นอะไรหรือมีความหมายว่าอย่างไร แต่ทว่าเรากลับสามารถเห็นเป็นภาพสิ่งนั้นสิ่งนี้ได้ แสดงว่าการรับรู้ของเรามีการทำความเข้าใจสิ่งที่เรารับรู้เพิ่มเติม โดยผ่านกรอบความรู้ ความเข้าใจหรือทฤษฎีจากข้อมูลในอดีตหรือประสบการณ์ของเราที่มีอยู่ก่อนแล้ว ดังเช่นตัวอย่างภาพที่ 2 (ดูหน้าที่ 12) หากเป็นชายหนุ่มที่เพิ่งแต่งงานกับภรรยาสาวใหม่ ๆ มีความคุ้นเคยกับภาพของหญิงสาวเป็นอย่างดี เมื่อเห็นภาพดังกล่าวก็อาจจะมองออกทันทีว่าเป็นภาพของหญิงสาว แต่ถ้าเป็นชายชราที่แต่งงานกับภรรยา รุนราวคราวเดียวกันมานานนับสิบๆ ปี มีหน้าซำตลอดชีวิตเขายังทำงานเป็นพนักงานอยู่ในบ้านพักคนชราอีกด้วย เมื่อเขามองภาพดังกล่าวเขาก็อาจมองออกได้ในทันทีว่าเป็นภาพของหญิงชรา หากมีใครสักคนมาบอกชายชราคนเดียวกันนี้ว่าสามารถมองเห็นเป็นภาพหญิงสาวได้ ชายชราผู้ไม่คุ้นเคยกับภาพหญิงสาวก็อาจต้องใช้เวลามากกว่าจะมองเห็นเป็นภาพหญิงสาว ในทำนองเดียวกันหากเป็นกรณีของชายหนุ่มคนดังกล่าว ถ้ามีคนมาบอกเขาว่าสามารถมองออกเป็นภาพของหญิงชราได้ เขาก็อาจต้องใช้เวลามากกว่าจะมองออกเช่นเดียวกันและไม่แน่ว่าบางคนอาจเห็นได้ทั้งสองแบบ บางคนเห็นได้แบบเดียวไม่ว่าจะพยายามอย่างไรก็ตามก็เห็นได้แบบเดียวเท่านั้นทั้งๆ ที่มีภาพบนเรตินาเหมือนกัน

2.3 สรุป

ปัญหาเรื่องความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกที่จะกล่าวถึงในงานวิจัยนี้ คือปัญหาที่ว่า มนุษย์เรานั้นสามารถเข้าถึงหรือมีความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกอย่างที่มีมันเป็นจริงๆ ได้หรือไม่อย่างไร นักญาณวิทยาตะวันตกได้พยายามตอบคำถามดังกล่าวนี้เพื่อให้เห็นว่าความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกของมนุษย์นั้นเป็นไปได้ โดยบางคนก็ว่าได้ด้วยการคิดใช้เหตุผล (เหตุผลนิยม) หรือบ้างก็ว่าได้ด้วยการใช้ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส (ประสบการณ์นิยม)

¹¹ อังถึงโน สิริเพ็ญ พิริยจิตกรกรกิจ, "การเปลี่ยนแปลงในวิทยาศาสตร์และการเพิ่มพูนของความรู้" (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 27-30.

กิจกรรมทางญาณวิทยาเช่นนี้ได้ดำเนินไปเป็นเวลานานนับพันๆ ปี จนกระทั่งในปลายศตวรรษที่ 20 เฮนสันได้เสนอแนวคิดที่เรียกว่า "การพ่วงมากับทฤษฎีของการสังเกต"(theory – ladenness of observation) โดยเขาได้อธิบายว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้น มนุษย์ไม่ได้รับรู้โลกอย่างตรงไปตรงมา หากแต่มนุษย์ยังรับรู้หรือทำความเข้าใจโลกภายนอกผ่านกรอบความเข้าใจหรือทฤษฎีบางอย่างที่เราเคยมีอยู่ก่อนแล้ว จนเราไม่สามารถขจัดหรือหลุดออกจากกรอบความคิดของทฤษฎีเหล่านี้เพื่อรับรู้สิ่งที่อยู่ตรงหน้าเราหรือโลกภายนอกอย่างที่มีนเป็นจริงได้ ดังนั้นแล้วตามข้อเสนอของเฮนสันเรื่องการพ่วงมากับทฤษฎีของการสังเกต มนุษย์จึงไม่สามารถเข้าถึงความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับโลกภายนอกได้